

Valvira

Lausunto

14.01.2021

V/41651/2020

Asia: VN/26031/2020-VM-5

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

VTJ-lain muutokset

- **Näettekö ehdotetun VTJ-lain muutoksen tehokkaaksi keinoksi vähentää tietoturvaloukkausten uhreille aiheutuvaa vahinkoa? Onko muita tehokkaampia keinoja vähentää uhreille aiheutuvaa vahinkoa?**
- **Viitaten kappaleeseen 4.1. keskeisistä ehdotuksista, tulisiko selvitysvastuun jakautumisesta säätää henkilötunnuksen muuttamista hakevan ja Digi- ja väestötietoviraston välillä? Tulisiko Digi- ja väestötietovirastolle säätää jokin erityinen tiedonsaantioikeus vireillä olevaan rikosasiaan liittyvistä tiedoista siinä tapauksessa, että selvitysvastuun jakautumisen katsottaisiin edellyttävän nykyistä laajempaa tiedonsaantioikeutta?**

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira pitää henkilötunnuksen muuttamisen mahdollistamista nykyistä laajemmin perusteltuna ja henkilötunnuksen oikean haltijan oikeusturvan kannalta hyvänä uudistuksena. Muutos todennäköisesti olisi keino vähentää uhrille aiheutuvaa vahinkoa. Psykoterapiakeskus Vastaamon tapauksen yhteydessä on julkisessa keskustelussa ollut esillä myös se, että rikoksen kautta haltuun saatua henkilötunnusta saatetaan käyttää vasta tulevaisuudessa. On hyvä, että jatkossa henkilötunnus olisi mahdollista vaihtaa jo ennen kuin henkilötunnusta on toistuvasti käytetty väärin ja väärinkäytöllä on aiheutettu merkittävää vahinkoa.

Valviran käsityksen mukaan henkilöä kuitenkin suojaisi parhaiten se, että tunnistautumisessa aina käytettäisiin vahvan tunnistautumisen tapoja ja välineitä ja henkilötunnusta käytettäisiin sen alkuperäiseen tarkoitukseen eli yksilöimiseen. Esitysluonnoksen perusteluissa tuodaankin esille, että

tietosuojavaltuutettu on useassa yhteydessä korostanut, että henkilötunnusta ei ole tarkoitettu henkilöiden tunnistamiseen, vaan yksilöimiseen. Vahvaan tunnistautumiseen on myös valtion taholta syytä etsiä ja kehittää uusia palveluita.

Vaikka nyt esillä oleva muutos on Valviran näkemyksen mukaan tärkeä, on muitakin toimia toteutettava. Kuten esityksessäkin todetaan, henkilötunnuksen muuttaminenkaan ei poistaisi ongelmaa kokonaan. Vanhaakin tunnusta voisi mahdollisesti joissakin tilanteissa edelleen käyttää henkilön vahingoksi.

Kappaleeseen 4.1. liittyvään kysymykseen liittyen luonnoksessa todetaan, että jatkovalmistelussa tullaan selvittämään Digi- ja väestötietoviraston mahdollisuuksia arvioida henkilötunnuksen muuttamisen edellytysten käsillä oloa ja arvioimaan mahdollinen tarvittava sääntely selvitysvastuun jakautumisesta henkilötunnuksen muuttamista hakevan ja Digi- ja väestötietoviraston välillä. On hyvä, että tätä tullaan vielä selvittämään, koska henkilötunnuksen muuttamisen edellytysten arvioiminen on tärkeää, mutta yksittäisellä tietoturvaloukkauksen kohteeksi joutuneella henkilöllä saattaa olla hyvin rajalliset mahdollisuudet arvioida tulevien rikosten todennäköisyyttä tai toisaalta arvioida sitä, miten tehokkaasti henkilötunnuksen muuttaminen suojaisi häntä väärinkäytön aiheuttamilta vahingoilta. Tästä syystä on perusteltua, että selvittämisvastuu ainakin osittain on viranomaisella. Selvittämisvastuun jakautuminen edellyttäisi lisäksi nykyistä laajempaa tiedonsaantioikeutta.

Vaikutusten arviointi

- **Keskeiset kehitys- ja tarkennuskohteet esityksen vaikutusten arvioinnin osalta (esimerkiksi vaikutukset tietojä käsittelevien tiedonhallintaan ja tietoaainestojen muodostamiseen tai vaikutukset asiakkaisiin, mikäli asiakas ei ole toteuttanut hänen vastuullaan olevia toimenpiteitä).**

On hyvä, että esityksessä tuodaan esille myös henkilölle muutoksesta aiheutuvia erilaisia haitallisiakin seurauksia. On ensiarvoisen tärkeää, että henkilötunnuksen muuttamista hakevalle henkilölle annetaan riittävät tiedot eri seurauksista ja tarvittavista toimenpiteistä.

Kuten esitysluonnoksestakin ilmenee ja Valvira lausunnon edellisessä kohdassa toteaa, henkilötunnus on alun perin tarkoitettu yksilöiväksi tunnisteeksi, joka ei muutu. Sekä terveydenhuollossa että sosiaalihuollossa henkilötunnusta käytetään yksilöimään henkilö ja henkilötunnus on tästä syystä merkittävä asiakas- ja potilasturvallisuuden takaamiseksi. Potilaan ja asiakkaan asianmukaisen hoidon ja hoivan edellytyksenä ovat tiedot myös hänen aiemmasta hoidostaan/hoivastaan. Valvontaviranomaiset tarvitsevat työssään myös asiakas- ja potilasasiakirjoja. Se, että henkilötunnus muuttuu, saattaa jossain määrin vaikeuttaa kaikkien tarvittavien asiakirjojen saantia. Kun muutoksen vaikutuksia arvioidaan, myös tämä on syytä ottaa huomioon.

Valviralla on tavoitteena saada mm. potilasasiakirjat suoraan Kelan Potilastiedon arkistosta. Valvira käyttää jo nyt valvonnassa hyödykseen reseptikeskuksen tietoja. Näissä on keskeisenä yksilöivänä seikkana henkilötunnus, vaikkakin Valvira pyytää reseptitiedot nimenomaan reseptin kirjoittaneen lääkärin valvontaan liittyen, jolloin reseptin yksilöinti tapahtuu ao. lääkärin rekisteröintinumeron tai valvottavan henkilötunnuksen perusteella. Valvontaviranomainen tarvitsee asiakas- tai potilasasiakirjoja selvittäessään esimerkiksi potilaan hoitoon tai hoivaan liittyen valvonta-asiaa. Tapauksessa, jossa asiakkaan/potilaan henkilötunnus muuttuu, on huomioitava se, että kaikki tarvittavat asiakas- ja potilasasiakirjat saadaan valvontaviranomaisen käyttöön myös siltä osin kuin niissä on passivoitu henkilötunnus ja että ne voidaan yhdistää oikein muuttuneen henkilötunnuksen omaavan henkilön asiakirjoihin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (159/2007; asiakastietolaki) 5 §:n mukaan sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelujen antajien tulee kerätä lokitiedot asiakastietojen käytöstä ja asiakastietojen luovutuksesta. Lokitietoihin tallennetaan myös henkilön henkilötunnus henkilön yksilöimiseksi. Määrällisesti lokitietoihin liittyviä tapauksia ei Valvirassa ole käsitellyssä paljon, mutta ne, jotka käsittelyyn tulevat, ovat usein hyvin työläitä. Todennäköisesti henkilötunnuksen vai-tuminen hankaloittaisi selvittelyä entisestään. Myös tällaisiin asioihin on vaikutusarvioinnissa hyvä kiinnittää huomiota.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekistereissä (Terhikki ja Suosikki) käytetään Suomen väestötietojärjestelmän mukaisia henkilötietoja. Rekisterissä rekisteröidyt yksilöidään rekisteröintinumerolla, jossa on 11 numeroa. Henkilötunnustiedot ovat kuitenkin järjestelmässä. Hallituksen esityksessä todetaan, että jatkossa mahdollinen uusi henkilötunnus välitetään pääsääntöisesti väestötietojärjestelmän tietopalvelun kautta. Tämä ei kuitenkaan aina onnistu. Täytyy joka tapauksessa varmistautua siitä, että muutostieto toteutuu ja toimii oikein. Tämä edellyttää teknisten tiedonsiirtojen varmistamista. Tämä on otettava huomioon muun muassa muutosesitykseen liittyvää vaikutusarviointia tehtäessä.

Yleiset kommentit

- **Yleiset kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta**

Hallituksen esitysluonnokseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan hyvään hallintoon sisältyvän viranomaisen yleisen neuvontavelvollisuuden ohella nyt muutettavaksi ehdotetussa laissa säädettäisiin toimivaltaisen viranomaisen velvollisuudesta antaa ennen päätöksen tekemistä henkilötunnuksen muuttamista hakevalle henkilölle tiedot tunnuksen muuttamisen vaikutuksista. Henkilötunnuksen muuttamisen takia on henkilön itse tehtävä useita toimenpiteitä ja muutos saattaa vaikeuttaa joidenkin asioiden hoitamista. Joten on erityisen tärkeää, että muutosta suunnittelevalla henkilöllä on riittävästi tietoa muutoksen vaikutuksista ja sen johdosta henkilöltä vaadittavista toimenpiteistä.

Henriksson Markus
Valvira

Kujala Ritva
Valvira